

והיית אך שמח

דברים פרק טז

(יג) חג השבועות תעשה לך שבועת ימים באספד מגרנד ומיקנד:

(יד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך:

(טו) שבועת ימים תחג לה' א-להיך במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' א-להיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח:

ספר ויקרא פרק כג

(מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' א-להיכם שבועת ימים:

רש"י הירש דברים פרשת ראה פרק טז פסוק טו

"והיית שמח" הוא דרגה נעלה בהרבה מאשר "ושמחת". "ושמחת" הוא פעולה זמנית, גילוי זמני של שמחה, ואילו "והיית שמח" הופך את השמחה לתכונה, לאופי קבוע של כל האישיות. "אך שמח" מורה שהשמחה תתמיד גם בנסיבות שיש בהן כדי לעכור את השמחה או לערב עמה הרגשה אחרת: "על אף הכל" תישאר שמח ו"רק" שמח. השמחה היא המובחר שבפרחים ובפירות המבשילים בעץ החיים של התורה, אולם אין זו שמחה המוגבלת לזמני החג ולאסיפות החג אלא היא מתקיימת מעבר לזמן החג ונמשכת ממנו אל חיי יום יום. כתום אסיפות העם הרועשות היא תלווה אותנו אל מולדתנו השקטה ולא תאבד מלבנו בכל חליפות החיים. אולם שמחה כגון זו לא תימצא "בשעריך" ולא "בגורנד וביקנד". גם בגורנד וביקנד אפשר לערוך חגי שמחה, אולם הסוד של "והיית שמח" - להיות בשמחה מתמדת - נלמד רק במחיצת ה' ותורתו. משום כך אין די בברכה החומרית המושפעת מהגורן ומהיקב, אלא רצון ה' שברכה זו תביא לידי שמחה מתמדת שלא תאבד לעד....

נתיב העושר פרק א

והמדה הזאת היא עליונה מאוד ורז"ל הגדילו המדה הזאת להעלות אותה מאוד, בפרק קמא דברכות (ח', א') אמר רבי חייא משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים דאילו בנהנה מיגיע כפו כתיב (אצלו) אשריך וטוב לך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב ואילו בירא שמים כתיב אשרי איש ירא ה' ע"כ.

ולמה נאמר במי שנהנה מיגיע כפו אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.

ופי' דבר זה כי הנהנה מיגיע כפו אשר הם מעשה ידיו, ודי לו במה שיש לו, וזהו מדת הסתפקות, כי אם לא היה מסתפק בעצמו, לא היה נהנה מיגיע כפו, כי היה חסר תמיד, כמו שאמרו על אותם שעניניהם לא תשבע עושר. אבל כאשר הוא נהנה מיגיע כפו, מסתפק בודאי בעצמו, ואינו חסר, ומפני זה נאמר עליו אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב, כי לאדם כמו זה ראוי אליו המציאות ביותר, מפני שהוא בריאה בלי חסרון, שכל אשר אינו מסתפק בעצמו הוא מורה על בריאה חסירה ועל מיעוט המציאות שהרי אינו מסתפק בעצמו והוא חסר.

ושייך לומר על המסתפק בעצמו, כאשר הוא שלם, אשריך בעוה"ז ובעוה"ב כי ראוי לו עוה"ז ועוה"ב בשלימות כאשר הוא שלם ואינו חסר בעצמו, לכך מציאותו בעוה"ז ובעוה"ב אינו חסר ג"כ.

וכלל הדבר כאשר הוא בריה שאינה חסירה בעצמה, לא יהיה חסר לא מן עוה"ז ולא מן עוה"ב.

אבל ירא שמים מפני יראתו אין זה מסתפק בעצמו, רק תמיד ירא באולי יחטא, אף כי דבר זה יראת שמים, מכל מקום לא תוכל לומר שהוא שלם עד שראוי לו עוה"ז והעוה"ב, אבל נאמר עליו אשרי בלבד. וזה אף כי יש לירא שמים ג"כ שכר בעוה"ז ובעוה"ב מ"מ שכרו של עוה"ז והעוה"ב נכללו שניהם בלשון אשרי.

ואינו דומה למי שנהנה מיגיע כפו כי מעלתו מיוחד בעוה"ז בפני עצמו ובעוה"ב בפני עצמו כפי מה שהוא עוה"ז וכפי מה שהוא עוה"ב, ובזה יש לו עיקר ועצם עוה"ז בשלימות ועיקר עצם עוה"ב בשלימות כי העוה"ז והעוה"ב מחולקים בעצמם, וכאשר אמר אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב א"כ נתן לו עוה"ז בפני עצמו ועוה"ב בפני עצמו ובזה יש לו עוה"ב בשלימות כפי מה שהוא. אבל ירא שמים נכללים באחד לומר אשרי בלבד, ולכך אי אפשר לומר כי יש לו עיקר עוה"ז ועיקר עוה"ב כי עיקר עוה"ז ועוה"ב הם נבדלים זה מזה.

נתיב הליצנות פרק א

בספר משלי (י"ה) 'בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתיים אך למחסור'. שלמה המלך ר"ל כאשר האדם הוא בהכנעה וכובד ראש יהיה לו תחת זה מותר. כי השמחה לאדם מצד השלימות שנמצא בו ולכך הוא שמח, והאדם אינו בעל שלימות בעצמו. ואם האדם מתבונן בחסרון שלו, לא יהיה לו שמחה יתירה, כי האדם לעמל יולד, שיהיה שלימותו תמיד יוצא אל הפעל, ואין האדם בשלימות בפעל. ולכך כאשר האדם נוהג כך, הגה יהיה לו מותר, שיקבל מה שראוי לקבל, שכר הוא האדם תחלת בריאה שלו בחסרון, ותמיד הוא יוצא לפעל לקבל. ואם האדם בשמחה, כאלו כבר הוא בשלימות בלא חסרון, ודבר זה מביא אליו חסרון, כי כאשר הוא בשלימות דבק בזה ההעדר והחסרון, אבל כל זמן שאינו בשלימות אינו דבק בו ההעדר.

ודבר זה הוא דבר מופלג בחכמה רמזו ז"ל דבר זה, אמרו בפרק חלק (סנהדרין צ"א, ב) "אימתי יצר הרע ניתן באדם משעה שיוצא לאויר העולם שנאמר 'לפתח חטאת רובץ'". והיצר הרע הוא ההעדר שהוא דבק באדם, שהרי נקרא רע, וזהו עצם ההעדר. וכל זמן שהוא בבטן אמו, שיוצא הווייתו אל השלימות ואל הפעל, אין דבק בו ההעדר, אבל כשנשלם הווייתו יוצא אל הפעל, אז דבק בו ההעדר.

וכן בפרק חלק (שם ק"ו, ב) "אמר רבי יוחנן כל מקום שנאמר 'וישב' אינו אלא לשון צער. 'וישב ישראל בשטים' - מה כתיב 'ויחל העם לינות'. 'וישב יעקב' - מה אירע מכירת יוסף. 'וישב ישראל בארץ מצרים' - מה כתיב 'ויקרבו ימי ישראל למות'. 'וישב ישראל ויהודה לבטח' - וכתיב 'ויקם ה' שטן לשלמה'". והטעם בזה כמו שאמרנו. כי האדם כאשר האדם עצמו הוא בשלימותו, ויש לו ישיבה ומנוחה, ואז השטן, הוא ההעדר שהוא השטן כאשר ידוע, כי השטן הוא ההעדר שהוא דבק בנבראים. אבל כאשר אינו בשלימות אין דבק בו ההעדר כ"כ, ואלו דברים ברורים וכבר הארכנו בזה בפרקים

נצח ישראל פרק סב

ולכך אמרו בפרק קמא דפסחים (ה),

תניא דבי רבי ישמעאל אומר, בזכות ג' ראשון זכו לג' ראשון:

להכרית זרעו של עשו, לבנין בית המקדש, ולשמו של משיח.

להכרית זרעו של עשו - שנאמר (בראשית כה, כה) "ויצא הראשון אדמוני".

ולבנין בית המקדש - דכתיב (ירמיה יז, יב) "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו".

ולשמו של משיח - דכתיב (ישעיה מא, כז) "ראשון לציון הנה הנם" עד כאן.

דברים אלו צריכין פירוש, כי מנין לנו דברים אלו לומר כי 'בזכות ג' ראשון זכו לג' ראשון'. כי אף שהם משותפין בשם "ראשון", בשביל כך אין מחויב לומר ש'בשכר ראשון זכו לג' ראשון':

אבל ביאור ענין זה, כי השאור ראוי לבטל ביום ראשון של פסח, כי השאור אינו ראוי לאכילה, והוא כלו פסולת, כמו שהוא השאור באמת. וראשון של פסח, שהוא התחלת הויות העולם, כי הוא חודש האביב (שמות כג, טו), ובזמן הזה ראוי לבטל הפסולת מן העולם ולבער אותו, כמו השאור והחמץ. ולכך בזכות "ביום הראשון" שהוא השבת השאור, שהוא פסולת, ומבערים אותו מן העולם, זכו להכרית זרעו של עשו, שהוא כלו פסולת, כדכתיב (עובדיה א, יח) "והיה בית יעקב אש ובית עשו לקש", והקש הוא פסולת, והסרת הפסולת הזו היא השלמה ראשונה.

ויום ט"ו תשרי נקרא גם כן "ראשון" (ויקרא כג, לט), לפי שהוא ראשון אל השלמה. כי בט"ו ניסן חודש האביב, והוא התחלה, לפי שבו מתחיל הויות העולם, וכך ט"ו בתשרי כבר הכל הוא בהשלמה - כל הדברים שהם בעולם. לכך נקרא "ראשון" מצד שהוא עיקר גם כן, והוא ראשון השלמת הויה. ולכך בשביל זה יזכו לבית המקדש, כי בנין בית המקדש השלמת העולם:

ובזכות "ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כג, מ). דבר זה ענין בפני עצמו, כי מצד השלמת הויה, העולם הזה מגיע לקנות השלמה יותר עליונה, והוא הדביקות בו יתברך. ולכך כתיב אצל מצות לולב (שם) "ולקחתם וגו' ושמחתם לפני ה' אלקיכם", כי השלמת העולם מביא עוד השלמה אחרת עליונה, עד שיהיה להם הדביקות בו יתברך, ולכך נוטלין לולב ושמחים. וידוע כי השמחה היא בשביל השלמה העליונה, כשם שהבכי והאבל בשביל הפסד, כך השמחה בשביל ההשלמה. וכאשר ישראל מקבלים הדביקות בו יתברך, והוא השלמה האחרונה, ולכך כתיב "ושמחתם לפני ה' אלקיכם".

ולפיכך בזכות "ולקחתם לכם ביום הראשון" יזכו לשמו של משיח, כי המשיח הוא יהיה משלים את העולם, ויהיה העולם בהשלמה, עד שהוא יתברך צורה אחרונה לישראל, וזהו ההשלמה האחרונה והדביקות הגמור. ובשביל כך כתיב "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", כי כל השלמה יש בה שמחה. ולכך אמרו 'בזכות' "ולקחתם לכם ביום הראשון" יזכו לשמו של משיח, כי המשיח הוא השלימות האחרונה, שיקנו הדביקות בו יתברך: